

Марија В. Запутил¹

БАШТИНА ИМЕНА: ЛИЧНИ НАДИМЦИ СРБА СА КОСОВА И МЕТОХИЈЕ

Јашовић, Г., Дејановић, М., Стефановић, Д. (2023) *Речник личних надимака Срба са Косова и Метохије*. Косовска Митровица, Филозофски факултет.

Издавачку делатност Филозофског факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем је крајем 2023. године обогатило објављивање *Речника личних надимака Срба са Косова и Метохије* аутора Голуба Јашовића, Милице Дејановић и Душана Стефановића. *Речник* је објављен и истраживање спроведено у оквиру Стратешког пројекта „Историја и културно наслеђе српског народа на Косову и Метохији” Српске академије наука и уметности. Аутори су узбучили личне надимке Срба из дотад доступне литературе, али и прикупљене на терену, и тако (стручној) јавности још једном представили историју, идентитет и живот Срба са Косова и Метохије.

Речник личних надимака Срба са Косова и Метохије конципиран је из неколико делова, и то из: Предговора, Регистра скраћеница, Речника, Литературе, Лингвистичких карата са обележеним пунктовима, три рецензије и Сажетка на енглеском језику.

У самом Предговору (стр. 5–8) аутори говоре о потреби за идентификовањем људи, о томе да су организована ономастичка истраживања на Косову и Метохији почела пре тачно пола века (1974. године), да је теренско прикупљање грађе за израду *Речника* трајало десет година и да је забележено нешто више од 8.000 надимака. Свој допринос изради *Речника* дали су и студенти са Катедре за српски језик и књижевност који су се у оквиру семинарских, дипломских или мастерских радова бавили овом темом.

Када говоре о вредности и значају *Речника*, аутори наводе: „Вредност објављивања грађе је у томе што се на овај начин представља српско језичко благо са косметског земљишта, а имајући у виду друштвено и геополитичко стање, важност објављивања је још већа” (2023, стр. 6). Како је донекле и

¹ marija.zaputil@gmail.com, професор српског језика и књижевности, самостални педагошки саветник

пракса у новијим публикацијама речничког типа, аутори наводе и Упутство за читање *Речника* у ком истичу да је сва грађа узбучена и већином акцентована.²

Централни део публикације представља речнички узбучена грађа (стр. 201–404), а овде ћемо навести како је то приказано³:

- Американка, Наташа; правила се важна, волела да буде на големо (2023, стр. 25)
- Бекса, Томица; по занимању камерман; први је у селу имао фото-апарат и камеру (2023, стр. 39)
- Васка х5, Добривоје; по оцу Васи; Јована; Љубиша; преко презимена Васић; Радомир, Сунчица (2023, стр. 68)
- Густав, Владан; по цртаном јунаку Густаву из истоименог цртаног филма (2023, стр. 94)
- Добри без везе; Добривоје (2023, стр. 104)
- Ђоле Лајкин, Ђорђе; зову га по очевом надимку Лајка (2023, стр. 118)
- Електричар х3, Горан, Живко, Иван (2023, стр. 122)
- Жалосна Врба, Радисав; има тужни изглед лица (2023, стр. 124)
- Заре магаре, Зарија (2023, стр. 134)
- Ишијас, Јовица; надомак је добио због савијене кичме (2023, стр. 145)
- Јанко, Миладин (2023, стр. 146)
- Качамак, Момчило; надимак је добио зато што воли да једе качамак (2023, стр. 158)
- Лука х2, Кариман; Ратко (2023, стр. 197)
- Љупка х2, Зоран; Мирослав; назван по имену мајке Љупке (2023, стр. 202)
- Матасука, Василије; познат по лечењу од беснила (2023, стр. 211)
- Ноја, Срђан; по свом деди Ноји (2023, стр. 239)
- Њушко, Трајко; зато што је много радознао (2023, стр. 241)
- Официрка х2, Драгана; Стојанка; била је удата за потпуковника југословенске војске (2023, стр. 243)
- Пешојка, Дивна; по својој махали (2023, стр. 256)
- Ранко Кривоњушка, Ранко; шаливога карактера, због носа га таку зову, а кажу да га мајка ударила и нос му се искосио (2023, стр. 276)

² „У многим већ објављеним радовима грађа није била акцентована, те ми нисмо желели да њиховим накнадним уношењем учинемо на оригиналност тих радова, већ смо грађу, наводећи извор, доследно пренели” (2023, стр. 8).

³ Ауторка овог приказа одлучила се да наведе 30 примера. Из навода су изостављени акценти и скраћенице.

- Спуква х2, Милован; не баш бистар, од буква па спуква; Миљан (2023, стр. 297)
- Тута х17, Војислав; Горан; назван по лику из телевизијске серије „Камионџије”; Звонимир; Иван; надимак је добио по томе што је смотан; Игор; незналица је; Снежана; лепа је као Дилбер Тута; Султана; Тута, Драгана; Зоран; Милосав; док је терао свиње терао их је узвиком „тута”; Радивоје; Стануша; спора је и шепртља; Светислав; Тута, Милутин; по Тути Бугарину; Тута, Радиша; Тута, Исмаил; Милан (2023, стр. 318)
- Бале, Лука; овако га зову због тога што даје добре савете, као отац (2023, стр. 320)
- Ушоња, Миодраг; има велике уши (2023, стр. 330)
- Фуфометка, Слађан; као мали је био плашљив, и кад год би се уплашио говорио „фу, фу, фу”, и становници га назвали Фуфометка (2023, стр. 336)
- Ханибал, Филип; опасан, жесток као Ханибал (2023, стр. 337)
- Цигара, Мирослав; изгорео се док је пушио цигару (2023, стр. 344)
- Чкембало, Ненад; по великом стомаку (2023, стр. 365)
- Џуља, Жика; преке је нарави, веома је нервозан и љут (2023, стр. 376)
- Шаран, Слободан; надимак је добио по томе што воли да краде рибу (2023, стр. 379)

Из приложеног се види да је поред надимака наведена фреквентност надимака, тј. колико има носилаца, затим следи име носиоца и семантика надимака. Ишчитавајући *Речник*, закључује се да су неки надимци мотивисани презименом, неки именима својих предака, познатим личностима, понашањем, карактерним или телесним особинама, кулинарском лексиком, зоонимима или пореклом.

После *Речника* дато је 27 лингвистичких карата (стр. 405–419) на којима су ареално приказани сви пунктови, и то су: Витина, Ђилане, Гора, Грачаница, Дечани, Ђаковица, Жупа, Звечан, Изморник, Ибарски Колашин, Јужно Косово, Јужна Метохија, Клина, Косовска Витина, Косовска Каменица, Косово Поље, Кујавче, Лепосавић, Горњи и средњи Лаб, Лешак, Метохијски Подгор, Прековада, Призренски Подгор, Прекорупље, Сиринићка жупа, Северна Метохија, Сува Река.

О значају *Речника* говоре и три рецензије истакнутих лингвиста наведене након лингвистичких карата. Проф. др Дијана Црњак (Филолошки факултет Универзитета у Бањој Луци) наводи: „И на основу тек овлашне језичке анализе јасно је да је прикупљени ономастички материјал, осим што осликава

материјалну и духовну културу ових простора, представља неоторив аргумент о језичком и етничком идентитету и континуитету српског народа на Косову и Метохији и пружа обиље података важних колико за лингвистику толико и за различита интердисциплинарна истраживања” (2023, стр. 422). Проф. др Драгана Радовановић (Филозофски факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици) додаје: „Уз све речено, као прави речник личних надимака у српској лингвистици, *Речник личних надимака Срба са Косова и Метохије* није намењен само струци већ и српском живљу са Косова и Метохије, будући да представља део богате ризнице материјалне и духовне културе овог раздобља” (2023, стр. 424). Проф. др Љубисав Бирић (Филозофски факултет Универзитета у Нишу) закључује: „[...] аутори лингвистику доводе у везу са многим другим дисциплинама, нпр. историјом, етнологијом, социологијом и др., што отвара могућност за различита будућа истраживања” (2023, стр. 426).

Веома је уочљива огромна и детаљна посвећеност аутора у овом подухвату значајном не само за науку него и за житеље Косова и Метохије. Лични надимци имају важност у култури и комуникацији, те тако они одржавају идентитет људи као део традиције. *Речник* чува богату културну и језичку баштину Срба на Косову и Метохији. Може бити од велике помоћи историчарима и антрополозима, јер је могуће истражити различите аспекте друштва и доћи до бољег разумевања живота, обичаја и културе народа на Косову и Метохији. Лични надимци представљени у *Речнику* нису само антропомастичко истраживање, већ они чувају спомен на претке, преносе и чувају традицију, нуде нам увид у српски дух, српску културу и српски језик.